

นิพนธ์ต้นฉบับ (ORIGINAL ARTICLE)

ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศของผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก ของสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา

ชมล บัวสถิตย์*, พลภัทร์ โล่เสถียรกิจ**

วันรับบทความ : 24 เมษายน 2561
วันแก้ไขบทความ : 27 สิงหาคม 2561
วันตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2561

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาลักษณะที่แตกต่างกันในเพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรกที่สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา

วัสดุและวิธีการ : เป็นการศึกษาวิจัยชนิดภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วย 342 คน ที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรก และมารักษาที่สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา ในปี พ.ศ.2556 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และข้อมูลการมารักษาโรคจิตครั้งแรก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วยนอก ระยะเวลาเก็บข้อมูล 1 เมษายน ถึง 30 ตุลาคม พ.ศ.2560 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ Independent sample t-test, Mann-Whitney U test และ Chi-square

ผล : กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 194 คน (ร้อยละ 56.7) พบลักษณะที่แตกต่างกันในเพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรก ได้แก่ อายุที่เริ่มป่วย จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา การประกอบอาชีพ สถานภาพสมรส การมีโรคประจำตัว การใช้สารเสพติด ชนิดสารเสพติดที่ใช้ การสูบบุหรี่ การวินิจฉัยโรค substance induced psychosis, major depressive disorder with psychotic features และ acute psychosis อาการก้าวร้าว/วุ่นวาย ความคิดทำร้ายตนเอง ความคิด/พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่น อารมณ์ซึมเศร้า การใช้ยาชนิด antidepressant ปริมาณเริ่มต้นของยา anxiolytics ที่ใช้ และระยะเวลารวมทั้งมาติดตามการรักษาใน 2 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป : พบลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรกที่สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา โดยข้อมูลสามารถนำไปประยุกต์เพื่อใช้ในการวางแผน คัดกรอง ป้องกัน การให้ early intervention ที่เหมาะสมกับผู้ป่วยที่มารับการรักษาด้วยโรคจิตครั้งแรกได้

คำสำคัญ : โรคจิตครั้งแรก, ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศ

*จิตแพทย์ โรงพยาบาลศรีสังวรสุโขทัย

**จิตแพทย์ สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา

THE DIFFERENCES OF CHARACTERISTICS BETWEEN GENDERS INPATIENTS WITH FIRST EPISODE PSYCHOSIS AT SOMDET CHAOPRAYA INSTITUTE OF PSYCHIATRY

Tamol Buasathit*, Pholphat Losatiankij**

Received : April 24, 2018

Revised : August 27, 2018

Accepted : September 10, 2018

Abstract

Objective: To study the differences of characteristics between male and female patients with first episode psychosis at Somdet Chaopraya Institute of Psychiatry.

Material and Methods: This was a cross-sectional analytic study. The samples were recruited from medical record forms of patients whom were diagnosed of psychosis and came to treatment for the first time in year 2013 at Somdet Chaopraya Institute of Psychiatry. Demographic data, age at onset of psychosis, duration of untreated psychosis, psychotic symptoms, substance use, actual diagnosis, treatment profiles such as dose and type of antipsychotics including other medication treatment, duration of first admission and duration of follow up were collected. Data were analyzed by Independent sample t-test, Mann-Whitney U test and Chi-square test.

Results: Of all 342 samples, there were 194 male patients (56.7%). We found that the differences in characteristics between male and female patients with first episode psychosis were age of onset, occupational status, marital status, medical illness, substance use, actual diagnosis, violent behaviors and self-harm, depressive symptoms, antidepressant use, initial dose of anxiolytics and number of following up, statistically significant (p-value <0.05).

Conclusion: There were statistically differences in characteristics between male and female patients with first episode psychosis. These data told us that it may be useful to differentiate the management plan for different gender. The intervention should also be given appropriately for each sex as well.

Keywords: first episode psychosis, gender differences

---

*Psychiatrist, Srisangworn Sukhothai Hospital

**Psychiatrist, Somdet Chaopraya Institute of Psychiatry

บทนำ

โรคจิตครั้งแรก (First episode psychosis: FEP) หมายถึง ประสบการณ์ครั้งแรกของผู้ที่มีอาการทางจิต โดยความชุกตลอดชั่วชีวิตในประชากรทั่วไป จะเคยมีอาการทางจิตร้อยละ 3¹ และพบอัตราการเกิดโรคจิตครั้งแรก 30.25 ต่อประชากร 100,000 คน²

ในปัจจุบันมีการศึกษาเกี่ยวกับโรคจิตครั้งแรกมากขึ้น เพศก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีการให้ความสนใจศึกษาอย่างมาก เนื่องจากความแตกต่างในเพศชายและเพศหญิง ส่งผลต่อปัจจัยทางชีวภาพและการแสดงออกทางคลินิกของโรคได้ ผลการศึกษาที่ผ่านมาในต่างประเทศพบลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง ในด้านอายุที่เริ่มป่วย (Age at onset psychosis) ระยะเวลาของโรคจิตที่ไม่ได้รับการรักษา (Duration of untreated psychosis) พฤติกรรมรุนแรงทำร้ายผู้อื่น (violence behavior) พฤติกรรมการฆ่าตัวตายหรือทำร้ายตนเอง (suicidal attempt/suicidal behavior) การใช้สารเสพติด (substance use) โรคประจำตัว (past medical illness) สถานภาพทางสังคม (social status) อาการทางจิต ทั้งกลุ่มอาการด้านบวก (positive symptoms) กลุ่มอาการด้านลบ (negative symptoms) และกลุ่มอาการด้านอารมณ์ (affective symptoms) การวินิจฉัยโรค และลักษณะการรักษา ซึ่งหลายการศึกษามีผลการศึกษาที่แตกต่างกันและยังเป็นที่ถกเถียงถึงข้อสรุป³ จากรายงานประจำปีของกรมสุขภาพจิต ในปี พ.ศ. 2555 ถึง 2557 พบว่าสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยาเป็นโรงพยาบาลที่มีผู้ป่วยนอกใหม่มารับบริการจำนวนมากถึง 5,500 - 5,900 คนต่อปี⁴ และ

ข้อมูลทางสถิติพบว่ามีผู้ป่วยจำนวน 2,000 - 2,500 คนต่อปี ที่มารับการรักษาด้วยโรคจิตครั้งแรก แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศของผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก การทราบข้อมูลส่วนนี้ จะเป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาการวินิจฉัย การให้ early intervention และเป็นแนวทางการดูแลผู้ป่วยในระยะยาวอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการกลายเป็นโรคจิตเรื้อรังซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียด้านต่างๆ ตามมาได้

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (cross-sectional study) โดยเก็บข้อมูลย้อนหลังจากเวชระเบียน ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ป่วยนอกที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรก และมารักษาที่สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา ในปี พ.ศ. 2556 กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่ม โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic sampling) โดยสุ่มมา 3 เดือน จาก 12 เดือน ขนาดตัวอย่างได้จากการสำรวจประชากรทั้งหมดที่วินิจฉัยโรคจิตครั้งแรก และสุ่มเลือกมาร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด เกณฑ์การคัดเข้าคือ เป็นผู้ป่วยที่ได้มารักษาครั้งแรกที่สถาบัน โดย 1) วินิจฉัยตามเกณฑ์ ICD-10 ในรหัสโรค F1x.5, F20-29, F30.2, F31.2, F31.5, F32.3, F33.3 2) อายุ 16-60 ปี เกณฑ์การคัดออกคือ 1) เคยรักษาที่อื่นมาก่อน 2) ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโรคทางกายที่มีผลต่ออาการทางจิต ได้แก่ epilepsy, moderate to severe mental retardation, brain disease, traumatic brain injury 3) เวชระเบียนบันทึกข้อมูลไม่สมบูรณ์หรือสูญหาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลที่ประกอบด้วย

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลและข้อมูลการมารักษาโรคจิตครั้งแรก โดยเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วยนอกย้อนหลัง ระยะเวลาเก็บข้อมูล 1 เมษายน ถึง 30 ตุลาคม พ.ศ. 2560

การวิเคราะห์ทางสถิติ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และควอไทล์ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติ Independent sample t-test, Mann-Whitney U test และ Chi-square เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างประชากร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 การศึกษานี้ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยของสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา เลขที่ 015/2560

ผล

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย 194 คน (ร้อยละ 56.7) เพศชายกลุ่มอายุ 21 - 30 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 43.8) อายุเฉลี่ย 31.74 ปี มีการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด (ร้อยละ 34.0) ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด (ร้อยละ 51.0) ส่วนใหญ่สถานภาพโสด (ร้อยละ 69.6) มีโรคประจำตัวร้อยละ 6.2 เพศชายมีการใช้สารเสพติดในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 63.9 ส่วนใหญ่ใช้สารเสพติด 1 ชนิด (ร้อยละ 51.0) ชนิดของสารเสพติดที่ใช้มากที่สุดคือ สุรา (ร้อยละ 31.4) รองลงมาคือยาบ้าและกัญชา เพศชายมีการสูบบุหรี่ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 52.3

กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง 148 คน (ร้อยละ

43.3) อยู่ในช่วงกลุ่มอายุ 31 - 40 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 33.8) อายุเฉลี่ย 34.25 ปี มีการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส. มากที่สุด (ร้อยละ 31.8) การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ว่างงาน (ร้อยละ 44.6) สถานภาพโสดมากที่สุด (ร้อยละ 53.4) สำหรับประวัติโรคประจำตัว พบว่า มีโรคประจำตัวร้อยละ 18.9 เพศหญิงส่วนใหญ่ใช้สารเสพติดรวม ร้อยละ 26.4 โดยเข้ายาบ้ามากเป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 15.5) รองลงมาคือสุราและสารเสพติดอื่น เช่น กาว กระท่อม โปโรโคคิว เพศหญิงสูบบุหรี่ ร้อยละ 2.0 (ตารางที่ 1)

ข้อมูลของลักษณะโรคจิตครั้งแรก

กลุ่มตัวอย่างเพศชายวินิจฉัยโรค substance induced psychosis มากที่สุด (ร้อยละ 39.7) รองลงมาคือ schizophrenia (ร้อยละ 28.4) และ acute psychosis (ร้อยละ 14.9) ส่วนใหญ่มารับการตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉินร้อยละ 54.1 อาการที่เข้ามารักษา คือ หูแว่วมากที่สุด ร้อยละ 80.9 มีการรับไว้รักษาในโรงพยาบาลครั้งแรก ร้อยละ 42.8 ระยะเวลาเฉลี่ยในการรักษาในโรงพยาบาลครั้งแรก 4.92 สัปดาห์ ส่วนใหญ่ใช้ยารักษาในกลุ่ม typical antipsychotic ร้อยละ 71.6 ปริมาณยาเริ่มต้นที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอกเฉลี่ย (CPZ equivalent dose) 201 - 500 mg ใช้ยากลุ่ม atypical antipsychotic ร้อยละ 25.8 ปริมาณยาเริ่มต้นที่ใช้ ≤ 100 mg ใช้ยากลุ่ม anxiolytics ร้อยละ 71.1 (Diazepam equivalent dose) ปริมาณยาเฉลี่ย ≤ 5 mg ใช้ยากลุ่ม antidepressant ร้อยละ 8.8 เพศชายมาติดตามการรักษาครั้งแรก ร้อยละ 65 ระยะเวลา รวมทั้งมาติดตามการรักษาภายใน 2 ปี เฉลี่ย

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ (n = 342)

ข้อมูลพื้นฐาน	ชาย (n = 194)		หญิง (n = 148)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)				
16 - 20	29	14.9	15	10.2
21 - 30	85	43.8	48	32.4
31 - 40	55	28.4	50	33.8
41 - 60	25	12.9	35	23.6
อายุเฉลี่ย (mean±SD) ปี	31.74 ± 10.42		34.25 ± 10.30	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียนหนังสือ/ ประถมศึกษา	61	31.4	37	25.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	66	34.0	36	24.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช./ปวส. ปริญญาตรีขึ้นไป	44	22.7	47	31.8
อาชีพ				
ว่างงาน	64	33.0	66	44.6
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	8	4.1	12	8.1
รับจ้าง	99	51.0	57	38.5
ค้าขาย/อื่นๆ	23	11.9	13	8.8
สถานภาพสมรส				
โสด	135	69.6	79	53.4
คู่ หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	43	22.2	43	29.1
16	8.2	26	17.6	
โรคประจำตัว				
ไม่มี	182	93.8	120	81.1
มี	12	6.2	28	18.9
การใช้สารเสพติดในช่วง 6 เดือน ที่ผ่านมา				
ไม่ใช้	70	36.1	109	73.6
ใช้ 1 ชนิด	99	51.0	35	23.6
ใช้มากกว่า 1 ชนิด	25	12.9	4	2.7

39.68 สัปดาห์

กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงวินิจฉัยโรค schizophrenia มากที่สุด (ร้อยละ 27.0) รองลงมา

คือ acute psychosis (ร้อยละ 24.3) และ MDD with psychotic features (ร้อยละ 15.5) ส่วนใหญ่มารับการตรวจรักษาที่ห้องตรวจผู้ป่วยนอก

ตารางที่ 2 ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก

ลักษณะผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก	เพศ		p-value
	ชาย	หญิง	
Age at onset (years) (mean $\pm$ SD), ปี	30.54 $\pm$ 9.57	33.20 $\pm$ 9.59	0.011 ^a
ระยะเวลาป่วยก่อนเข้ามารักษา (mean $\pm$ SD)	66.17 $\pm$ 169.86	55.47 $\pm$ 166.41	0.737 ^b
จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (จำนวน) (ร้อยละ), ปี			
≤ 9 ($\leq$ มัธยมศึกษาปีที่ 3)	127 (65.5)	73 (49.3)	0.003*
> 9 ($>$ มัธยมศึกษาปีที่ 3)	67 (34.3)	75 (50.7)	
อาชีพ, จำนวน (ร้อยละ)			
ว่างงาน	64 (33.0)	66 (44.6)	0.031*
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	8 (4.1)	12 (8.1)	
รับจ้าง	99 (51.0)	57 (38.5)	
ค้าขาย/อื่นๆ	23 (11.9)	13 (8.8)	
สถานภาพสมรส, จำนวน (ร้อยละ)			
โสด	135 (62.6)	79 (53.4)	0.004*
คู่	43 (25.1)	43 (29.1)	
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	16 (12.3)	26 (17.6)	
โรคประจำตัว, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่มี	182 (93.8)	120 (81.1)	< 0.001*
มี	12 (6.2)	28 (18.9)	
การใช้สารเสพติดในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่ใช้	70 (36.1)	109 (73.6)	< 0.001*
ใช้ 1 ชนิด	99 (51.0)	35 (23.6)	
ใช้ > 1 ชนิด	25 (12.9)	4 (2.7)	
ชนิดสารเสพติดที่ใช้, จำนวน (ร้อยละ)			
ยาบ้า, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่ใช้	135 (69.6)	125 (84.5)	0.001*
ใช้	59 (30.4)	23 (15.5)	
กัญชา, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่ใช้	168 (86.6)	143 (96.6)	0.001*
ใช้	26 (13.4)	5 (2.4)	
สุรา, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่ใช้	133 (68.6)	138 (93.2)	< 0.001*
ใช้	61 (31.4)	10 (6.8)	

*p-value < 0.05

a คำนวณโดยใช้ Independent sample t-test

b คำนวณโดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test นอกนั้น คำนวณโดยใช้ Chi-square test

ตารางที่ 2 ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก (ต่อ)

ลักษณะผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก	เพศ		p-value
	ชาย	หญิง	
สารอื่นๆ เช่น กาว กระเทียม โปรีโคดีว, จำนวน (ร้อยละ) ไม่ใช้	189 (97.4)	142 (95.9)	0.541
ใช้	5 (2.6)	6 (4.1)	
การสูบบุหรี่ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา, จำนวน (ร้อยละ) ไม่สูบ	75 (47.8)	144 (98.0)	< 0.001*
สูบ	82 (52.2)	3 (2.0)	

*p-value < 0.05

a คำนวณ โดยใช้ Independent sample t-test

b คำนวณ โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test นอกนั้น คำนวณ โดยใช้ Chi-square test

ร้อยละ 54.7 อาการที่เข้ามารักษา คือ หูแว่วมากที่สุด ร้อยละ 80.4 รับไว้รักษาในโรงพยาบาลครั้งแรก ร้อยละ 35.1 ระยะเวลาเฉลี่ยในการรักษาในโรงพยาบาล 4.49 สัปดาห์ ส่วนใหญ่ใช้ยารักษาในกลุ่ม typical antipsychotic ร้อยละ 66.2 ปริมาณยาเริ่มต้นที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอกเฉลี่ย (CPZ equivalent dose) 201-500 mg ใช้ยากกลุ่ม atypical antipsychotic ร้อยละ 33.1 ปริมาณยาเฉลี่ย ≤ 100 mg ใช้ยากกลุ่ม anxiolytics ร้อยละ 66.2 (Diazepam equivalent dose) ปริมาณยาเฉลี่ย ≤ 5 mg ใช้ยากกลุ่ม antidepressant ร้อยละ 24.3 เพศหญิงมาติดตามการรักษา ร้อยละ 70.3 ระยะเวลารวมทั้งมาติดตามการรักษาภายใน 2 ปีเฉลี่ย 51.11 สัปดาห์ (ตารางที่ 2 และ ตารางที่ 3)

ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเพศในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก

อายุที่เริ่มป่วย (age of onset) และระยะเวลาป่วยก่อนเข้ามารักษา

อายุที่เริ่มป่วย (age of onset) เฉลี่ยของเพศชายเท่ากับ 30.54 ปี เพศหญิงเท่ากับ 33.2 ปี

เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้ independent sample t-test พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีอายุที่เริ่มป่วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.011)

ระยะเวลาป่วยก่อนเข้ามารักษา (duration of untreated psychosis, DUP) เพศชายมี DUP เท่ากับ 66.17 สัปดาห์ เพศหญิงมี DUP เท่ากับ 55.47 สัปดาห์ เมื่อวัด DUP ด้วยค่ามัธยฐานพบว่า เพศชายและหญิง มี DUP ที่ 8 และ 7 สัปดาห์ ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ค่ามัธยฐานของทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติ Mann-Whitney u test พบว่า DUP ของเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน

ข้อมูลพื้นฐาน (demographic data)

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเพศกับข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้สถิติ Chi-square พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา การประกอบอาชีพ สถานภาพสมรส และการมีโรคประจำตัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05)

การใช้สารเสพติด (substance use)

เพศชายและเพศหญิงมีการใช้สารเสพติด

ตารางที่ 3 ลักษณะที่แตกต่างทางคลินิกกันระหว่างเพศในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก

ลักษณะผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก	เพศ		p-value
	ชาย	หญิง	
การวินิจฉัยโรคหลัก (Diagnosis), จำนวน (ร้อยละ)			
Schizophrenia	55 (28.4)	40 (27.0)	0.787
Substance induced psychosis	77 (39.5)	31 (20.9)	< 0.001*
Acute psychosis	29 (14.9)	36 (24.3)	0.029*
Others : Psychosis, NOS	19 (9.8)	9 (6.1)	0.215
Schizophreniform disorder	7 (3.6)	8 (5.4)	0.437
MDD with psychotic features	5 (2.6)	23 (15.5)	< 0.001*
Bipolar disorder with psychotic features	2 (1.0)	1 (0.7)	0.724
การวินิจฉัยโรคตามกลุ่ม, จำนวน (ร้อยละ)			
Affective psychosis	7 (3.6)	24 (16.2)	< 0.001*
Non-affective psychosis	187 (96.4)	124 (83.8)	
อาการที่เข้ามารับการรักษา (Symptoms), จำนวน (ร้อยละ)			
หูแว่ว	157 (80.9)	119 (80.4)	0.903
ระแวง/หลงผิด	153 (78.9)	116 (78.4)	0.913
ก้าวร้าว/วุ่นวาย	104 (53.6)	48 (32.4)	< 0.001*
ความคิดทำร้ายตนเอง	19 (9.8)	27 (18.2)	0.023*
พฤติกรรมทำร้ายตนเอง	14 (7.2)	11 (7.4)	0.939
ความคิดทำร้ายผู้อื่น	47 (24.2)	16 (10.8)	0.002*
พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่น	36 (18.6)	11 (7.4)	0.003*
ความผิดปกติของคำพูด	67 (34.5)	43 (29.1)	0.282
อารมณ์ซึมเศร้า	34 (17.5)	53 (35.8)	< 0.001*
การรับไว้ในโรงพยาบาล, จำนวน (ร้อยละ)			
ไม่รับไว้ในโรงพยาบาล	111 (57.2)	96 (64.9)	0.152
รับไว้ในโรงพยาบาล	83 (42.8)	52 (53.1)	
ระยะเวลาที่รักษาในโรงพยาบาลครั้งแรก (สัปดาห์)	4.92±3.75	4.49±3.89	0.346 ^a
Typical antipsychotics			
ไม่ใช้	50 (25.8)	50 (33.8)	0.107
ใช้	144 (74.2)	98 (66.2)	
Atypical antipsychotics			
ไม่ใช้	139 (71.6)	99 (66.9)	0.346
ใช้	55 (28.4)	49 (33.1)	

*p-value < 0.05

^a คำนวณโดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test นอกนั้น คำนวณโดยใช้ Chi-square test

ตารางที่ 3 ลักษณะที่แตกต่างทางคลินิกกันระหว่างเพศในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก (ต่อ)

ลักษณะผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก	เพศ		p-value
	ชาย	หญิง	
Anxiolytics			
ไม่ใช้	56 (28.9)	50 (38.8)	0.330
ใช้	138 (71.1)	98 (66.2)	
Antidepressant			
ไม่ใช้	179 (92.3)	114 (77.0)	< 0.001*
ใช้	15 (6.7)	34 (23.0)	
Mood stabilizer			
ไม่ใช้	185 (95.4)	146 (98.6)	0.123
ใช้	9 (4.6)	2 (1.4)	
ปริมาณยาเริ่มต้นที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก			
Typical antipsychotics (CPZ equivalent dose) (mg)			
≤ 100	27 (18.8)	24 (24.5)	0.285
101 - 200	33 (22.9)	26 (26.5)	
201 - 500	68 (47.2)	43 (43.9)	
> 500	16 (11.1)	5 (5.1)	
ปริมาณยาเริ่มต้นที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก			
Atypical antipsychotics (CPZ equivalent dose) (mg)			
≤ 100	23 (41.8)	24 (59.2)	0.199
101 - 200	21 (38.2)	14 (28.6)	
201 - 500	11 (20.0)	6 (12.2)	
Anxiolytics (Diazepam equivalent dose) (mg)			
≤ 5	93 (67.4)	84 (85.7)	0.005*
5.1 - 10	30 (21.7)	8 (8.2)	
> 10	15 (10.9)	6 (6.1)	
การมาตามนัดหลังการรักษาครั้งแรกที่ OPD			
มาติดตามการรักษา	81 (81.0)	67 (75.3)	0.341
ไม่มาติดตามการรักษา	19 (19.0)	22 (24.7)	
การมาตามนัดหลังการรักษาครั้งแรกที่ IPD			
มาติดตามการรักษา	45 (75.0)	37 (80.4)	0.508
ไม่มาติดตามการรักษา	15 (25.0)	9 (19.6)	
ระยะเวลารวมทั้งมาติดตามการรักษาใน 2 ปี (สัปดาห์) (mean ± SD)	39.68±39.42	51.11±41.75	0.026 ^{a,*}

*p-value < 0.05

^a จำนวน โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test นอกนั้น จำนวนโดยใช้ Chi-square test

ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) เมื่อวิเคราะห์ระหว่างเพศกับสารเสพติดแต่ละชนิด พบว่าเพศชายและมีเพศหญิงมีการใช้ยาบ้า กัญชา สุรา การสูบบุหรี่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีส่วนร่วมการใช้สูงกว่า

เมื่อวิเคราะห์กลุ่มย่อย ในผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยเป็น schizophreniform schizophrenia และ MDD with psychotic features พบว่าเพศชายมีการใช้สารเสพติดต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

อาการทางจิตที่เข้ามารับการรักษา (Symptoms) และการวินิจฉัยโรค (Diagnosis)

เมื่อใช้ Chi-square วิเคราะห์ข้อมูล พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีอาการก้าวร้าว/วุ่นวาย ความคิดทำร้ายตนเอง/ทำร้ายผู้อื่น พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่นและอารมณ์ซึมเศร้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

เพศชายและเพศหญิงมีการวินิจฉัยโรค MDD with psychotic features, substance induced psychosis และ acute psychosis แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

Treatment characteristics

สถานที่ตรวจมารักษาครั้งแรก การรับไว้ในโรงพยาบาล และระยะเวลาที่รักษาในโรงพยาบาลครั้งแรกของทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาชนิดของยาที่ใช้รักษาในผู้ป่วยโรคจิตครั้งแรก พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการใช้ยากลุ่ม antidepressant แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ส่วนการใช้ยากลุ่ม typical antipsychotics, atypical antipsychotic, anxiolytics และ mood stabilizer ในทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน

เพศชายและเพศหญิงมีปริมาณเริ่มของยา anxiolytics ที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.005$) ในขณะที่ปริมาณยา antipsychotics เริ่มต้นที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก ทั้งชนิด typical และ atypical ไม่แตกต่างกัน

เพศชายและเพศหญิงมีจำนวนของการมาติดตามการรักษาครั้งแรกไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าเพศชายมีระยะเวลาที่มาติดตามการรักษาภายใน 2 ปีแตกต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.026$) (ตารางที่ 2 และตารางที่ 3)

อภิปราย

อายุที่เริ่มป่วย (age at onset)

เพศชายและเพศหญิงมีอายุที่เริ่มป่วย (age at onset) แตกต่างกัน โดยอายุเริ่มป่วยเฉลี่ยของเพศชายเท่ากับ 30.54 ปี เพศหญิงเท่ากับ 33.20 ปี เพศหญิงมีอายุเริ่มป่วยเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย 2.7 ปี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Hafner และคณะ⁵, Christy L-M Hui และคณะ⁶ และ Shirlene Pang และคณะ⁷ ที่พบว่าเพศหญิงมีอายุเริ่มป่วยเฉลี่ยมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระยะเวลาป่วยก่อนเข้ามารักษา (duration of untreated psychosis: DUP)

ในการศึกษาวิจัยนี้ พบว่า ค่ามัธยฐานของระยะเวลาป่วยก่อนเข้ามารักษาของเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ S.M. Cotton และคณะ⁸ ที่พบว่าระยะเวลาของโรคจิตที่ไม่ได้รับการรักษาไม่แตกต่างกัน

สถานภาพทางสังคม (social status)

การศึกษาวิจัยนี้ พบว่า เพศชายมีจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาแตกต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.003$) โดยเพศชายมีจำนวนปีที่ได้รับการศึกษามากกว่า (จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ≤ 9 ปี) สอดคล้องกับผลศึกษาของ Cotton และคณะ⁸ และ Wing และคณะ ด้วยที่พบว่าเพศชายมีระดับการศึกษาต่ำกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.001$)⁹

เพศชายมีสถานภาพสมรสแตกต่างกับเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.004$) เพศชายมีสถานภาพโสดมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาของ Shirlene Pang และคณะ⁷ ในเรื่องของ การประกอบอาชีพ การศึกษานี้พบว่า การประกอบอาชีพในทั้งสองเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.031$) โดยเพศชายประกอบอาชีพรับจ้างมากกว่า ซึ่งต่างจากผลการศึกษาของ Anne Koster และคณะ¹⁰ ที่พบว่าเพศหญิงมีสภาพการจ้างงานที่มากกว่า

การใช้สารเสพติด (substance use)

ผลการศึกษาพบว่า เพศชายมีการใช้สารเสพติดแตกต่างกับเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Wing Chung และคณะ⁹, Anne Koster และคณะ¹⁰ และ Belen Arranz และคณะ¹¹ โดยการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบการใช้สารเสพติดแต่ละชนิด พบว่าเพศชายมีการใช้สารเสพติดทั้งสุรา กัญชา ยาบ้า ต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าเพศชายใช้สุรามากที่สุดร้อยละ 35.5 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Belen Arranz และคณะ¹¹

ที่พบว่าเพศชายมีการใช้แอลกอฮอล์มากที่สุดเป็นลำดับแรก และ พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีการสูบบุหรี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$)

แต่ผลการศึกษาวิจัยนี้เมื่อดูจำนวนของสารเสพติดที่ใช้ พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีจำนวนสารเสพติดที่ใช้ไม่แตกต่างกัน ในผู้ใช้สารเสพติดส่วนใหญ่ใช้สารเสพติดเฉลี่ย 1 ชนิด ซึ่งต่างจากผลการศึกษาของ Arranz และคณะ¹¹ ที่พบว่าเพศชายใช้สารเสพติดเฉลี่ยมากกว่า 2 ชนิด ซึ่งอาจเนื่องมาจากลักษณะประชากรในภูมิภาคที่ศึกษาแตกต่างกัน

การวินิจฉัย (diagnosis)

ผลการศึกษาพบว่าเพศชายและเพศหญิงมีการวินิจฉัย substance induced psychosis, MDD with psychotic features และ acute psychosis แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายได้รับการวินิจฉัยเป็น substance induced psychosis มากที่สุด เพศหญิงได้รับการวินิจฉัยเป็น schizophrenia มากที่สุด ซึ่งมีผลการศึกษาบางส่วน สอดคล้องและบางส่วนแตกต่างกับผลการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าผู้ป่วยที่มาด้วยโรคจิตครั้งแรกได้รับการวินิจฉัยเป็นโรค schizophrenia มากที่สุดทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{9,10}

ผลการศึกษาเมื่อแบ่งกลุ่มการวินิจฉัยเป็น 2 กลุ่มคือ affective psychosis และ non-affective psychosis พบว่าการวินิจฉัยโรค 2 กลุ่มของทั้งสองเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) โดยเพศหญิงวินิจฉัยกลุ่ม affective psychosis มากกว่าผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของ Cotton และคณะ⁸, Foteini Tseliou และ

และคณะ¹² และ Antonio Lasalvia และคณะ¹³

อาการทางจิตที่เข้ามารับการรักษา (symptoms)

ผลการศึกษานี้พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมก้าวร้าว/วุ่นวาย ความคิดทำร้ายผู้อื่น พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wing Chung และคณะ⁶ ว่าพฤติกรรมทำร้ายผู้อื่น (violence behavior) พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง การศึกษานี้พบว่า เพศหญิงมีความคิดฆ่าตัวตายแตกต่างจากเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.023) แต่พบว่าพฤติกรรมทำร้ายตัวเองในทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน ซึ่งต่างจากผลการศึกษาที่ผ่านมาที่พบพฤติกรรมฆ่าตัวตายหรือทำร้ายตนเอง (suicidal behavior) ในเพศหญิงมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าเพศชายและเพศหญิงมีอาการซึมเศร้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) โดยเพศหญิงพบอาการซึมเศร้ามากกว่าประมาณ 2 เท่า สอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ที่พบว่า เพศหญิงพบกลุ่มอาการด้านอารมณ์ (affective symptoms) มากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{10,14}

Treatment characteristics

ผลการศึกษาวิจัยนี้พบว่า ชนิดของยารักษาโรคจิต (antipsychotic) ยาในกลุ่ม anxiolytics และ mood stabilizer ที่ใช้ในทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาของ Christy และคณะ⁶ Wing Chung และคณะ⁹ และ Thorup และคณะ¹⁵ แต่การศึกษาวิจัยนี้ พบความแตกต่างของการใช้ยาในกลุ่ม antidepressant ในเพศชายและเพศหญิงอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) ต่างจากการศึกษาของ Rijcke และคณะ¹⁶ ซึ่งอาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแตกต่างกัน

การศึกษาวิจัยนี้ ไม่พบความแตกต่างของปริมาณยาเริ่มต้นของยา antipsychotics ที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยก่อนหน้านี้บางส่วน^{6,10}

แต่พบความแตกต่างของปริมาณยาเริ่มต้นของยาชนิด anxiolytics ที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก ในเพศชายและเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.005) โดยเพศชายมีแนวโน้มใช้ยา anxiolytics ในปริมาณสูงกว่าเพศหญิง ต่างจากการศึกษาของ Rijken และคณะ¹⁶ ที่พบว่า เพศหญิงมีการใช้ยา anxiolytics ในปริมาณสูงกว่า¹⁶ อาจเนื่องจากกลุ่มประชากรเพศชายโรคจิตครั้งแรกในการวิจัยนี้ มีการใช้สารเสพติด โดยเฉพาะสุรามากกว่าเพศหญิง จึงมีการใช้ anxiolytic ในการรักษาภาวะโรคร่วมที่เกิดจากภาวะถอนพิษของสุรามากกว่า

สรุป

ลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการวินิจฉัยโรคจิตครั้งแรก คือ อายุที่เริ่มป่วย จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา การประกอบอาชีพ สถานภาพสมรส การมีโรคประจำตัว การใช้สารเสพติด การวินิจฉัยโรคหลัก (Dual diagnosis) อาการที่เข้ามารับการรักษา (Symptoms) และ Treatment characteristic โดยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการใช้ยาชนิด antidepressant ปริมาณเริ่มต้นของยา anxiolytics ที่ใช้รักษาแบบผู้ป่วยนอก และระยะเวลารวมทั้งมาติดตามการรักษาใน 2 ปี

เอกสารอ้างอิง

1. Baker S, Martens L. Promoting recovery from first episode psychosis: A Guide for Families: Centre for addiction & Mental health; 2009.
2. Reay R, Mitford E, McCabe K, Paxton R, Turkington D. Incidence and diagnostic diversity in first-episode psychosis. *Acta psychiatrica Scandinavica* 2010; 121(4): 315-9.
3. Bertani M, Lasalvia A, Bonetto C, Tosato S, Cristofalo D, Bissoli S, et al. The influence of gender on clinical and social characteristics of patients at psychosis onset: A report from the Psychosis Incident Cohort Outcome Study (PICOS). *Psychol Med* 2012;42(4): 769-80.
4. กรมสุขภาพจิต. รายงานประจำปีกรมสุขภาพจิต ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต; 2557.
5. Riecher-Rossler A, Hafner H. Gender aspects in schizophrenia: bridging the border between social and biological psychiatry. *Acta psychiatrica Scandinavica Supplementum* 2000; 407: 58-62.
6. Hui CL, Leung CM, Chang WC, Chan SK, Lee EH, Chen EY. Examining gender difference in adult-onset psychosis in Hong Kong. *Early Interv Psychiatry* 2016; 10(4): 324-33.
7. Pang S, Subramaniam M, Abidin E, Poon LY, Chong SA, Verma S. Gender differences in patients with first-episode psychosis in the Singapore Early Psychosis Intervention Programme. *Early Interv Psychiatry* 2016; 10(6): 528-34.
8. Cotton SM, Lambert M, Schimmelmann BG, Foley DL, Morley KI, McGorry PD, et al. Gender differences in premorbid, entry, treatment, and outcome characteristics in a treated epidemiological sample of 661 patients with first episode psychosis. *J Schizophr Res* 2009; 114(1-3): 17-24.
9. Chang WC, Tang JY, Hui CL, Chiu CP, Lam MM, Wong GH, et al. Gender differences in patients presenting with first-episode psychosis in Hong Kong: a three-year follow up study. *Aust N Z J Psychiatry* 2011; 45(3): 199-205.
10. Koster A, Lajer M, Lindhardt A, Rosenbaum B. Gender differences in first episode psychosis. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2008; 43(12): 940-6.
11. Arranz B, Safont G, Corripio I, Ramirez N, Dueñas RM, Perez V. Substance use in patients with First-episode psychosis: Is gender relevant?. *J Dual Diagn* 2015; 11(3-4): 153-60.
12. Tseliou F, Johnson S, Major B, Rahaman N, Joyce J, Lawrence J, et al. Gender differences in one-year outcomes of first-presentation psychosis patients in inner-city UK early intervention services. *Early Interv Psychiatry* 2017; 11(3): 215-23.
13. Lasalvia A, Bonetto C, Tosato S, Zanatta G, Cristofalo D, Salazzari D, et al. First-contact incidence of psychosis in north-eastern Italy: influence of age, gender, immigration and socioeconomic deprivation. *BR J Psychiatry* 2014; 205(2): 127-34.
14. Morgan VA, Castle DJ, Jablensky AV. Do women express and experience psychosis differently from men? Epidemiological evidence from the Australian national study of low prevalence (psychotic) disorders. *Aust N Z J Psychiatry* 2008; 42(1): 74-82.
15. Thorup A, Albert N, Bertelsen M, Petersen L, Jeppesen P, Le Quack P, et al. Gender differences in first-episode psychosis at 5-year follow-up-two different courses of disease? Results from the OPUS study at 5-year follow-up. *Eur Psychiatry* 2014; 29(1): 44-51.
16. Woods SW. Chlorpromazine equivalent doses for the newer atypical antipsychotics. *J Clin Psychiatry* 2003; 64(6): 663-7.